

ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ — 2024

Το 2023 σημειώθηκε πρόοδος αλλά και οπισθοδρόμηση στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Στην έκθεση για τα θεμελιώδη δικαιώματα που δημοσίευσε ο FRA για το έτος 2024 εξετάζονται οι εξελίξεις στον τομέα και προσδιορίζονται τόσο τα επιτεύγματα όσο και τα ζητήματα που εξακολουθούν να προκαλούν ανησυχία. Στο παρόν έγγραφο παρουσιάζονται οι γνώμες του FRA σχετικά με τις κυριότερες εξελίξεις στους εξεταζόμενους θεματικούς τομείς και συνοψίζεται η τεκμηρίωση στην οποία στηρίχθηκαν οι εν λόγω γνώμες. Με αυτόν τον τρόπο, παρέχεται συνοπτική και ταυτόχρονα κατατοπιστική επισκόπηση των βασικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν η ΕΕ και τα κράτη μέλη της στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

ΓΝΩΜΕΣ ΤΟΥ FRA

- 1** Εισαγωγή
- 3** Αντίκτυπος της κρίσης του κόστους ζωής και της αυξανόμενης φτώχειας στην ΕΕ
- 6** Αντιμέτωπιση των απειλών κατά της δημοκρατίας και του πεδίου δράσης της κοινωνίας των πολιτών: προώθηση της συμμετοχής και προστασία των ελευθεριών του συνεταιρίζεσθαι, του συνέρχεσθαι ειρηνικώς και της έκφρασης
- 8** Μετανάστευση: ανησυχίες για τα θεμελιώδη δικαιώματα στα σύνορα της ΕΕ
- 11** Εφαρμογή και χρήση του χάρτη σε εθνικό επίπεδο

Ημερομηνία σύνταξης: Απρίλιος 2024

Ούτε ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ούτε οποιοδήποτε πρόσωπο ενεργεί εξ ονόματος του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ευθύνεται για ενδεχόμενη χρήση των παρακάτω πληροφοριών.

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2024

Print	ISBN 978-92-9489-347-5	ISSN 2467-2416	doi:10.2811/37376	TK-AM-24-001-EL-C
PDF	ISBN 978-92-9489-373-4	ISSN 2467-2645	doi:10.2811/89332	TK-AM-24-001-EL-N

© Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2024

Η αναπαραγωγή επιτρέπεται εφόσον αναφέρεται η πηγή.

Για κάθε χρήση ή αναπαραγωγή στοιχείων τα οποία δεν ανήκουν στον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενδέχεται να απαιτείται άδεια απευθείας από τους κατόχους των σχετικών δικαιωμάτων.

Φωτογραφίες:

Εξώφυλλο: © Tamas Molnar/FRA; Pingpao/Adobe Stock; Ink drop/Adobe Stock

Σελίδα 3: © Pingpao/AdobeStock

Σελίδα 4: © Jiri Hera/AdobeStock

Σελίδα 6: © Markus/AdobeStock

Σελίδα 7: © Ink drop/AdobeStock

Σελίδα 8: © Sarah Sighnolfi/FRA

Σελίδα 9: © Tamas Molnar/FRA

Σελίδα 12: © Artjazz/AdobeStock και © New Africa/AdobeStock

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παρόν έγγραφο αποτελεί συλλογή των γνώμων του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) και συνοδεύει την *Fundamental Rights Report 2024* (έκθεση για τα θεμελιώδη δικαιώματα του 2024). Παρουσιάζει τη σύνοψη των βασικών συμπερασμάτων στους θεματικούς τομείς που καλύπτει η έκθεση, υποστηρίζοντας τις γνώμες του FRA. Τα συμπεράσματα αφορούν τεκμηριωμένα, έγκαιρα και πρακτικά μέτρα που πρέπει να ληφθούν υπόψη από τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και τις εθνικές κυβερνήσεις.

Η φετινή ετήσια *Fundamental Rights Report 2024* (έκθεση για τα θεμελιώδη δικαιώματα του 2024) διερευνά τα θέματα της κρίσης του κόστους ζωής, της δημοκρατίας και των θεμελιωδών ελευθεριών, καθώς και την κατάσταση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ. Παρουσιάζει μια έγκαιρη ανασκόπηση των πλέον πιεστικών απειλών κατά των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρώπη. Διερευνά επίσης την ισχύ και την υλοποίηση του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

Η έκθεση επικεντρώνεται μόνο σε αυτά τα βασικά ζητήματα, ωστόσο το 2023 αποτέλεσε έτος πολλαπλών απειλών κατά των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Οι απειλές κατά των δημοκρατικών αξιών και του πεδίου δράσης της κοινωνίας των πολιτών, καθώς και το διαδικτυακό μίσος και η παραπληροφόρηση θέτουν σοβαρές προκλήσεις για τα θεμελιώδη δικαιώματα. Το ίδιο ισχύει και για την αύξηση του ρατσισμού και της —συνυφασμένης με αυτόν— μισαλλοδοξίας. Παράλληλα, η Ευρώπη βρίσκεται αντιμέτωπη με ολοένα και μεγαλύτερη φτώχεια εν μέσω της κρίσης του κόστους ζωής ενώ συνεχίζει να ταλανίζεται από το πολωτικό ζήτημα της μετανάστευσης. Τα αναγκαία μέτρα που στοχεύουν στην ανάσχεση της κλιματικής αλλαγής ενέχουν τον κίνδυνο ενίσχυσης των υφιστάμενων μορφών κοινωνικής και οικονομικής περιθωριοποίησης. Σε αυτό το πλαίσιο, η παρούσα έκθεση παρουσιάζει μια συνοπτική επισκόπηση των βασικών θεματικών ζητημάτων και προτείνει τρόπους αντιμετώπισης των προκλήσεων για τα θεμελιώδη δικαιώματα.

Οι γνώμες του FRA που περιλαμβάνονται στην παρούσα έκθεση αποσκοπούν στην ενημέρωση των φορέων χάραξης πολιτικής και των νομοθετών, περιγράφοντας μέτρα για την ΕΕ και τα κράτη μέλη. Σε συνδυασμό με την πλήρη έκθεση, ο FRA παρουσιάζει τρόπους για μια Ευρώπη χωρίς αποκλεισμούς, που βασίζεται στην προστασία και την προώθηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

1

ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΞΑΝΟΜΕΝΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΕ

Η κρίση του κόστους ζωής έχει πλήξει όλα τα κράτη μέλη. Οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στις οικονομικές συνέπειες της πανδημίας COVID-19 και στην αύξηση των τιμών της ενέργειας λόγω του επιθετικού πολέμου της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας.

Το 2022, 95,3 εκατομμύρια πολίτες στην ΕΕ κινδύνευαν από φτώχεια ή κοινωνικό αποκλεισμό. Ο αριθμός αυτός αντιστοιχεί στο 21,6 % του πληθυσμού της ΕΕ. Μετά την αύξηση που σημειώθηκε το 2020 και το 2021, το ποσοστό παρέμεινε σταθερό το 2022 σε σύγκριση με το 2019. Ωστόσο, η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός έχουν αυξηθεί μεταξύ των παιδιών, πλήττοντας το 24,7 % της κατηγορίας αυτής. Το ποσοστό αυτό αντιπροσώπευε περίπου 20 εκατομμύρια παιδιά το 2022, σχεδόν 1 εκατομμύριο περισσότερα παιδιά συγκριτικά με το 2019.

Η κρίση αυτή είχε αντίκτυπο στα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Το 2022 και το 2023 η ΕΕ και τα κράτη μέλη έλαβαν μέτρα για την αντιμετώπιση της αύξησης των τιμών και των προβλημάτων στέγασης, καθώς και για την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας. Τα μέτρα αυτά έχουν μετριάσει τις αρνητικές επιπτώσεις που υφίσταται ο μέσος κάτοικος της ΕΕ ως προς τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Ωστόσο, τα μέτρα αυτά ήταν συχνά προσωρινά και δεν είχαν πάντα αντίκτυπο στις πλέον ευάλωτες ομάδες. Ως εκ τούτου, οι μακροχρόνιες επιπτώσεις του πληθωρισμού πρέπει να παρακολουθούνται στενά.

Διάφορες μελέτες έχουν υπογραμμίσει τις αρνητικές επιπτώσεις που έχει για τα θεμελιώδη δικαιώματα η κρίση του κόστους ζωής, η οποία προκλήθηκε από την πανδημία COVID-19 και τον επιθετικό πόλεμο της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας. Ο πληθωρισμός και η αύξηση των τιμών, ειδικότερα, απειλούν τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις αρχές που κατοχυρώνονται στο δίκαιο της Ένωσης. Μεταξύ των δικαιωμάτων αυτών συγκαταλέγονται τα δικαιώματα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της ισότητας των φύλων, της απαγόρευσης των διακρίσεων, του σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, της στεγαστικής βοήθειας και της κοινωνικής ασφάλισης και της βοήθειας για την πρόσβαση σε υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος, καθώς και τα δικαιώματα των ατόμων που ανήκουν σε ομάδες που αντιμετωπίζουν υψηλότερο κίνδυνο φτώχειας.

Η κρίση του κόστους ζωής εξακολουθεί να πλήττει διαφορετικές ομάδες με διαφορετικούς τρόπους και σε διαφορετικό βαθμό. Οι κίνδυνοι και οι επιπτώσεις δεν απειλούν με τον ίδιο τρόπο όλες τις κοινωνίες. Τα άτομα που είναι ήδη ευάλωτα ή υφίστανται διακρίσεις διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας.

Τα παιδιά, οι γυναίκες, οι νέοι, οι φυλετικές και εθνοτικές μειονότητες, οι ηλικιωμένοι, οι λεσβίες, οι ομοφυλόφιλοι, οι αμφιφυλόφιλοι, οι τρανς, τα κουίρ και ίντερσεξ άτομα (ΛΟΑΤΚΙ), οι Ρομά και τα άτομα με αναπηρία διατρέχουν τον υψηλότερο κίνδυνο να βιώσουν φτώχεια και απειλές κατά των θεμελιωδών τους δικαιωμάτων. Παραδείγματος χάρη, ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού των παιδιών έχει αυξηθεί σημαντικά καθώς, συγκριτικά με το 2019, περίπου 1 εκατομμύριο περισσότερα παιδιά διατρέχουν αυτόν τον κίνδυνο.

ΓΝΩΜΗ 1.1 ΤΟΥ FRA

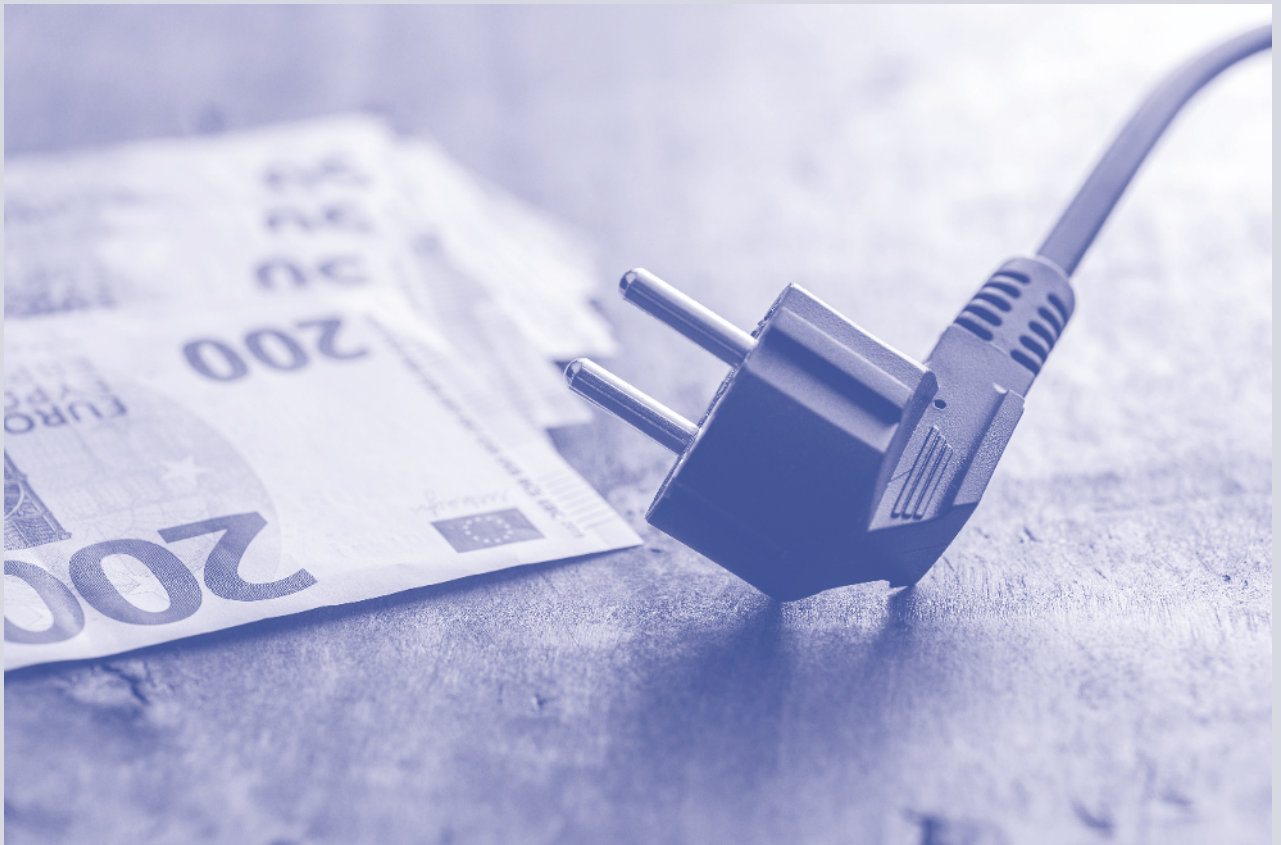
Κατά τον σχεδιασμό και την εφαρμογή των πολιτικών και νομικών παρεμβάσεων για την κρίση του κόστους ζωής, η ΕΕ και τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη ότι ο αντίκτυπος αυτής της κρίσης δεν είναι ίδιος για όλη την κοινωνία. Θα πρέπει επίσης να διασφαλίζουν ότι οι παρεμβάσεις συμβάλλουν στην καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος αποτελεσματικά, οι εν λόγω πολιτικές και τα εν λόγω νομικά μέτρα θα πρέπει να τεκμηριώνονται στη βάση εκ των προτέρων αξιολογήσεων από πλευράς των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Τα μέτρα θα πρέπει να βασίζονται σε έγκυρα και αξιόπιστα δεδομένα, τα οποία θα είναι επαρκώς αναλυτικά για να προσδιορίζεται ο δυνητικός αντίκτυπος των μέτρων στα θεμελιώδη δικαιώματα δυνητικά ευάλωτων ατόμων, όπως οι γυναίκες, τα παιδιά και οι νέοι, οι εθνοτικές μειονότητες, οι ηλικιωμένοι, τα άτομα ΛΟΑΤΚΙ, οι Ρομά και τα άτομα με αναπηρία.

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της έχουν εφαρμόσει διάφορα μέτρα σε επίπεδο νομοθεσίας και πολιτικής για να ανασχεθεί η αύξηση των τιμών και η κρίση του κόστους ζωής, όπως μεταξύ άλλων φορολογικά μέτρα, επιβολή ανώτατων ορίων στις τιμές και άμεσες παροχές για να διασφαλιστεί το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση, το δικαίωμα στην κοινωνική βοήθεια και η πρόσβαση σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες, όπως η ενέργεια, η στέγαση και η τροφή.

Ωστόσο, στις ενδεδειγμένες αξιολογήσεις δεν εντοπίστηκαν στην πράξη επιπτώσεις της κρίσης του κόστους ζωής στα θεμελιώδη δικαιώματα που προστατεύονται από τον Χάρτη. Επιπλέον, τα συγκρίσιμα δεδομένα ανά χώρα σχετικά με τις πραγματικές ανάγκες και τα μέτρα, καθώς και για τον αντίκτυπό τους στα δικαιώματα των ευάλωτων ομάδων, είναι περιορισμένα. Τα σχετικά δεδομένα διαχωρίζονται συχνά αποκλειστικά και μόνο με βάση την ηλικία, το φύλο και την εισοδηματική κατάσταση, χωρίς να υπάρχουν διαθέσιμα αναλυτικά δεδομένα για άλλες ομάδες που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση, όπως τα άτομα με διαφορετικό εθνοτικό υπόβαθρο, τα άτομα ΛΟΑΤΚΙ, οι Ρομά και τα άτομα με αναπηρίες.

Η αποτελεσματικότητα και η σχέση κόστους-αποτελεσματικότητας των μέτρων που λαμβάνονται για τα άτομα που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση, μεταξύ άλλων και οι επιπτώσεις τους στην άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, παραμένουν σε μεγάλο βαθμό άγνωστες. Η αρχική έρευνα υποδεικνύει ότι υπάρχουν σημαντικά κενά στην εφαρμογή. Τα μέτρα που έχουν εφαρμοστεί είναι προσωρινά και μη στοχευμένα και δεν έχουν φέρει αποτελέσματα για τα ευάλωτα νοικοκυριά. Όλα αυτά είχαν ως αποτέλεσμα να οδηγηθούν ορισμένες από τις πλέον ευάλωτες ομάδες στο περιθώριο.

Η κρίση του κόστους ζωής έχει προκαλέσει αύξηση της ενεργειακής φτώχειας, επηρεάζοντας δυσανάλογα όσους αντιμετωπίζουν ήδη τον κίνδυνο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Οι μειονεκτούσες ομάδες —όπως οι Ρομά, οι μετανάστες και οι απόγονοι μεταναστών, οι εθνικές μειονότητες, τα άτομα με χαμηλό εισόδημα και οι άστεγοι— και ιδίως οι γυναίκες αυτών των ομάδων είναι πιθανότερο να αντιμετωπίσουν δυσκολίες σε σχέση με την ενέργεια και τις μεταφορές από ό,τι ο γενικός πληθυσμός.

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης καλεί τα κράτη μέλη να ενισχύσουν τις παρεμβάσεις τους για την αντιμετώπιση του υψηλού πληθωρισμού και του αυξανόμενου ενεργειακού κόστους. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει θεσπίσει μια σειρά ορθών πρακτικών για διαρθρωτικές βελτιώσεις που μπορούν να αξιοποιηθούν από τα κράτη μέλη για την αντιμετώπιση των βαθέτερων αιτίων της ενεργειακής φτώχειας.

Η ΕΕ έχει δεσμευτεί να αντιμετωπίσει την ενεργειακή φτώχεια και να διασφαλίσει μια δίκαιη και ισότιμη μετάβαση στην Ευρώπη, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας. Η αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας αποτελεί προτεραιότητα στην αναθεωρημένη οδηγία για την ενεργειακή απόδοση [οδηγία (ΕΕ) 2023/1791], η οποία καθορίζει τις απαιτήσεις της ενεργειακής πολιτικής για την επίτευξη των κλιματικών στόχων της ΕΕ σχετικά με την αντιμετώπιση και την παρακολούθηση της ενεργειακής φτώχειας. Η αξιολόγηση των εθνικών σχεδίων για την ενέργεια και το κλίμα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με σκοπό την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας αποδεικνύει ότι τα κράτη μέλη έχουν λάβει διάφορα μέτρα σε σχέση με την ενεργειακή φτώχεια. Ωστόσο, τα μέτρα αυτά δεν περιλαμβάνουν σαφείς στόχους, μεθόδους αξιολόγησης της τρωτότητας και ισχυρό πλαίσιο για την ενίσχυση του ρόλου των καταναλωτών.

ΓΝΩΜΗ 1.2 ΤΟΥ FRA

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να εξετάσει το ενδεχόμενο να συμπεριλάβει στην επόμενη περίοδο προγραμματισμού των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων τους κατάλληλους οριζόντιους ή θεματικούς αναγκαίους πρόσφορους όρους που θα συμβάλουν στην αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας.

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι οι πολιτικές και τα νομικά μέτρα που αφορούν τους κλιματικούς στόχους και την ενεργειακή φτώχεια λαμβάνουν υπόψη το θεμελιώδες δικαίωμα της κοινωνικής αρωγής και της στεγαστικής βοήθειας, ώστε να διασφαλιστεί αξιοπρεπής διαβίωση για όλους εκείνους που δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους. Αυτό θα συμβάδιζε με τους κανόνες που προβλέπονται στο κοινοτικό δίκαιο και τους εθνικούς νόμους, καθώς και με τις πρακτικές για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας.

Κατά την εκπόνηση των αναθεωρημένων εθνικών σχεδίων για το κλίμα και την ενέργεια, τα κράτη μέλη καλούνται να λάβουν υπόψη τους τις σχετικές συστάσεις της Επιτροπής. Ο σκοπός είναι να τηρηθεί η κεντρική, μετασχηματιστική υπόσχεση της Ατζέντας του 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ): «να μη μείνει κανείς στο περιθώριο».

2

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΑΠΕΙΛΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ: ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΖΕΣΘΑΙ, ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΧΕΣΘΑΙ ΕΙΡΗΝΙΚΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

Η ουσιαστική συμμετοχή των ατόμων και της κοινωνίας των πολιτών στις δημόσιες υποθέσεις αποτελεί εργαλείο καίριας σημασίας που διασφαλίζει την πλήρη άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η συμμετοχή αυτή διασφαλίζει ότι τα δικαιώματα όλων λαμβάνονται υπόψη κατά την κατάρτιση νόμων και πολιτικών. Τα στοιχεία ωστόσο αποδεικνύουν ότι υπάρχουν ελάχιστα χρονικά περιθώρια ή ελάχιστες δυνατότητες για ουσιαστικό σχολιασμό ή συμμετοχή στα νομοσχέδια. Το γεγονός αυτό παρατηρείται κυρίως όταν χρησιμοποιούνται εσπευσμένες διαδικασίες ή όταν τα νομοσχέδια καλύπτουν περισσότερα από ένα θέματα. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε νέα σύσταση για να αντιμετωπιστούν οι αδυναμίες στις εθνικές διαδικασίες συμμετοχής και διαβούλευσης.

Τόσο οι επιθέσεις από τρίτους όσο και οι υπέρμετρες κρατικές παρεμβάσεις —ιδίως κατά των δικαιωμάτων της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι, του συνέρχεσθαι ειρηνικώς και της έκφρασης— εξακολουθούν να απειλούν το πεδίο δράσης της κοινωνίας των πολιτών. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται οι στρατηγικές αγωγές που στοχοποιούν τα μέσα ενημέρωσης και τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών (ΟΚΠ), καθώς και περιορισμοί που προτείνονται ή επιβάλλονται στην ελευθερία του συνέρχεσθαι ειρηνικώς. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενεργοποιήθηκε προτείνοντας νομοθεσία της ΕΕ για τις αγωγές που αποσκοπούν στον εκφοβισμό και τη συρρίκνωση των πόρων των ΟΚΠ και των μέσων ενημέρωσης. Επιπλέον, η Επιτροπή έχει προτείνει νομοθεσία τόσο για την ελευθερία των μέσων ενημέρωσης όσο και για τη διευκόλυνση των διασυνοριακών δραστηριοτήτων των ενώσεων.

Η ουσιαστική συμμετοχή των φορέων υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά και του ευρύτερου πληθυσμού στις δημόσιες υποθέσεις σε εθνικό επίπεδο προϋποθέτει κατάλληλους διαύλους και διαδικασίες για να διασφαλιστεί ότι οι προβληματισμοί σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα κοινοποιούνται αποτελεσματικά στους φορείς χάραξης νόμων και πολιτικών. Η διευκόλυνση της συμμετοχής στις δημόσιες υποθέσεις αποτελεί απαραίτητο ανθρώπινο δικαίωμα, όπως αποδεικνύει το άρθρο 25 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα. Η συμμετοχή αυτή είναι σημαντική όχι μόνο όταν τα κράτη μέλη νομοθετούν αυτόνομα, αλλά και όταν η νομοθεσία και η χάραξη της πολιτικής τους εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ —παραδείγματος χάρη κατά τη μεταφορά οδηγίας της ΕΕ στο εθνικό δίκαιο.

3

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ: ΑΝΗΣΥΧΙΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΑ ΣΥΝΟΡΑ ΤΗΣ ΕΕ

Πολλοί από τους αναζητούντες διεθνή προστασία ή ευκαιρίες εργασίας δεν διαθέτουν έγκυρα ταξιδιωτικά έγγραφα. Ορισμένοι προσπαθούν να φτάσουν στην Ευρώπη διά θαλάσσης με μη αξιόπλοα σκάφη. Το 2023 περισσότεροι από 4 000 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους στη θάλασσα ή αγνοούνται ακόμα, ο υψηλότερος αριθμός των τελευταίων 5 ετών. Για τον περιορισμό της παράτυπης μετανάστευσης, τα κράτη δημιουργούν περισσότερες περιφράξεις και τα σύνορα στρατιωτικοποιούνται όλο και περισσότερο.

Η ΕΕ αναπτύσσει νέα πληροφοριακά συστήματα για τη διευκόλυνση των συνοριακών ελέγχων. Οι αποκλίσεις μεταξύ της εθνικής νομοθεσίας που ρυθμίζει την πρόσβαση στο άσυλο και του δικαίου της ΕΕ συνεχίζονται, όπως και οι καταγγελίες για κακομεταχείριση και άλλες παραβιάσεις δικαιωμάτων στα σύνορα. Οι ΟΚΠ που βοηθούν τους μετανάστες και τους πρόσφυγες αντιμετωπίζουν συνεχείς προκλήσεις.

Η ΕΕ έχει συμφωνήσει σε ένα σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο, μέσω του οποίου οι διαδικασίες ασύλου και επιστροφής θα πρέπει να καταστούν ταχύτερες και να πραγματοποιούνται κοντά στα σύνορα. Ορισμένες εγκαταστάσεις στα σύνορα δυσκολεύονται να προσφέρουν αξιοπρεπείς συνθήκες υποδοχής στους νεοαφιχθέντες. Το σύμφωνο θα καθιερώσει την υποχρέωση των κρατών να παρακολουθούν τη συμμόρφωση με τα θεμελιώδη δικαιώματα. Δεδομένου ότι η ΕΕ είναι πλέον συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης), τα θεσμικά όργανα και οι οργανισμοί της ΕΕ θα πρέπει να αναλάβουν δράση για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, στο πλαίσιο της μετανάστευσης, μεταξύ άλλων και στα σύνορα.

Το παρόν κεφάλαιο αφορά τα θεμελιώδη δικαιώματα στα σύνορα. Επικεντρώνεται στα εξωτερικά χερσαία και θαλάσσια σύνορα της ΕΕ. Εξετάζει τις πολιτικές πριν από την άφιξη, τους ίδιους τους συνοριακούς ελέγχους και την αρχική επεξεργασία των προσώπων που εισέρχονται αποφεύγοντας τους συνοριακούς ελέγχους.

Το 2023 περισσότεροι από 4 000 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους ή αγνοούνται στην προσπάθειά τους να φτάσουν στην Ευρώπη διά θαλάσσης. Πρόκειται για τον υψηλότερο αριθμό των τελευταίων 5 ετών. Το δικαίωμα στη ζωή [άρθρο 2 του Χάρτη και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΣΔΑ)] συνιστά ρητή υποχρέωση για τα κράτη, τα οποία δεσμεύονται νομικά να σέβονται το δικαίωμα αυτό στη στεριά και στη θάλασσα. Τα κράτη μέλη της ΕΕ διαθέτουν επιχειρησιακά πρωτόκολλα για την έρευνα και τη διάσωση, τα οποία πρέπει να αναθεωρούνται συνεχώς ώστε να αντικατοπτρίζουν τις βέλτιστες πρακτικές και τα διδάγματα που αντλούνται. Ο αριθμός των σκαφών που χρησιμοποιούνται για τη διάσωση ατόμων που κινδυνεύουν στη θάλασσα είναι κατώτερος των αναγκών.

Η μείωση των θανάτων στη θάλασσα είναι πολύπλοκη διαδικασία. Προϋποθέτει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση που θα περιλαμβάνει όλα τα ενδιαφερόμενα κράτη, τα όργανα της ΕΕ, τους διεθνείς οργανισμούς και άλλα εμπλεκόμενα μέρη. Υπάρχουν, ωστόσο, σημαντικά μέτρα που μπορούν να λάβουν η ΕΕ και τα κράτη μέλη της.

ΓΝΩΜΗ 3.1 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να επανεξετάσουν και να προσαρμόσουν τα πρωτόκολλα αναζήτησης και διάσωσης με βάση τις βέλτιστες πρακτικές για τη διάσωση ζώων στη θάλασσα.

Ενθαρρύνοντας τη συμμόρφωση της χρηματοδότησης της ΕΕ με τα θεμελιώδη δικαιώματα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να εξετάσει τρόπους σύνδεσης της χρηματοδότησης για τη διαχείριση των θαλάσσιων συνόρων με την έγκριση και την τήρηση επιχειρησιακών πρωτοκόλλων που διασφαλίζουν την έγκαιρη παροχή βοήθειας σε άτομα που διατρέχουν άμεσο κίνδυνο στη θάλασσα.

Τα κράτη μέλη και ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (Frontex) θα πρέπει να διασφαλίσουν συλλογικά ότι χρησιμοποιούνται επαρκή και κατάλληλα εξοπλισμένα ναυτικά μέσα σε περιοχές ανοικτής θαλάσσης, όπου σύμφωνα με την ανάλυση κινδύνου είναι πιθανότερο να συμβούν ναυάγια.

Τα κράτη μέλη λαμβάνουν αυξημένα μέτρα για τον έλεγχο των συνόρων τους και την ανάλυση της παράτυπης μετανάστευσης. Ορισμένα μέτρα έχουν οδηγήσει σε αυθαιρέσεις, ανασφάλεια δικαίου, περιορισμούς στο έργο της κοινωνίας των πολιτών και αναποτελεσματική δικαστική προστασία από εκτεταμένες παραβιάσεις των δικαιωμάτων στα σύνορα. Λίγα θύματα έχουν πρόσβαση στη δικαιοσύνη μέσω αποτελεσματικών μέσων έννομης προστασίας. Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) ορίζει τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται ώστε το ένδικο μέσο να είναι αποτελεσματικό στη νομοθεσία και στην πράξη. Ο FRA συμμετείχε στην έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το κράτος δικαίου και αναφέρει ότι η έλλειψη πρόσβασης στη δικαιοσύνη μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τον σεβασμό του κράτους δικαίου, βασική αξία της ΕΕ σύμφωνα με το άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στο μέλλον, σύμφωνα με το σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο, τα κράτη μέλη θα έχουν την υποχρέωση να θεσπίσουν ανεξάρτητους μηχανισμούς για την παρακολούθηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων κατά τη διάρκεια του ελέγχου διαλογής στα σύνορα και είναι ελεύθερα να επεκτείνουν το πεδίο εφαρμογής των μηχανισμών αυτών σε άλλες πτυχές. Το 2022 ο FRA εξέδωσε κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τον τρόπο σύστασης των εν λόγω μηχανισμών.

ΓΝΩΜΗ 3.2 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να καταβάλλουν αυξημένες προσπάθειες για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των μεταναστών, των προσφύγων και των αναζητούντων άσυλο στα σύνορα. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να διερευνούν άμεσα και αποτελεσματικά όλες τις καταγγελίες για παραβιάσεις των θεμελιωδών δικαιωμάτων στα σύνορα και σε όλα τα περιστατικά ναυαγίων. Επιπλέον, τα κράτη μέλη θα πρέπει να τηρούν τις διαδικαστικές απαιτήσεις που έχουν καθιερωθεί από το ΕΔΔΑ.

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να θεσπίσουν ή να ενισχύσουν εθνικούς μηχανισμούς για την παρακολούθηση της συμμόρφωσης με τα θεμελιώδη δικαιώματα στα σύνορά τους, με βάση την εμπειρογνωμοσύνη του FRA.

ΓΝΩΜΗ 3.3 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούνται για τη φιλοξενία νεοαφιχθέντων στα εξωτερικά σύνορα προσφέρουν αξιοπρεπείς και ασφαλείς συνθήκες και δεν οδηγούν σε περιπτώσεις αυθαίρετης κράτησης. Οι εγκαταστάσεις αυτές θα πρέπει να αποτελούν μέρος ενός συνολικού συστήματος ορθής διαχείρισης της μετανάστευσης το οποίο διαθέτει επαρκή χωρητικότητα ώστε να είναι δυνατή η μετακίνηση των αιτούντων άσυλο σε κανονικές εγκαταστάσεις, όταν αυτό είναι απαραίτητο. Το σύστημα θα πρέπει επίσης να διαθέτει αποτελεσματικές, ανθρώπινες διαδικασίες για αξιοπρεπείς επιστροφές και να προσφέρει βιώσιμες ευκαιρίες ένταξης για τους δικαιούχους διεθνούς προστασίας.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να εξετάσει το ενδεχόμενο να ζητεί ανεξάρτητη εκτίμηση επιπτώσεων ως προς τα θεμελιώδη δικαιώματα, όταν κρίνεται αναγκαίο, ώστε να ελέγχει τη συμμόρφωση της χρηματοδότησης της ΕΕ με τα θεμελιώδη δικαιώματα στο πλαίσιο των εφαρμοστέων μέσων της ΕΕ.

ΓΝΩΜΗ 3.4 ΤΟΥ FRA

Όταν αξιολογούν τη συμμόρφωση της χρηματοδότησης της ΕΕ με το δίκαιο της ΕΕ, τα κράτη μέλη και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει επίσης να λαμβάνουν υπόψη τα πρότυπα που προβλέπονται στη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Το 2023 η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης κατέστη δεσμευτική για την ίδια την ΕΕ, και όχι μόνο για τα κράτη μέλη που την έχουν κυρώσει. Η νομοθεσία της ΕΕ περιέχει ήδη διατάξεις για την προστασία των γυναικών στα σύνορα. Οι νέες υποχρεώσεις θα τις επεκτείνουν περαιτέρω. Σύμφωνα με τον κανονισμό περί κοινών διατάξεων [κανονισμός (ΕΕ) 2021/1060], όταν τα κράτη μέλη κάνουν χρήση της χρηματοδότησης της ΕΕ για να υποστηρίξουν τις πολιτικές τους σχετικά με τη διαχείριση των συνόρων, το άσυλο και την επιστροφή, πρέπει να προβλέπουν ρυθμίσεις για να διασφαλίζουν ότι τα χρηματοδοτούμενα από την ΕΕ προγράμματα συμμορφώνονται με τον Χάρτη και τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των προσώπων με αναπηρία. Στην έκθεσή του για το 2023 με τίτλο *EU Funds – Ensuring compliance with fundamental rights* (Ταμεία της ΕΕ – Διασφάλιση της συμμόρφωσης με τα θεμελιώδη δικαιώματα), ο FRA προτείνει, στο μέλλον, να συμπεριληφθεί εν προκειμένω και η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης.

4

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΧΑΡΤΗ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Λίγο πριν από την ενδιάμεση επανεξέταση του 2025, η οποία αφορά την εφαρμογή της στρατηγικής του Χάρτη για την επέκταση της ισχύος του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στην ΕΕ, αλλά και λίγο πριν από την 25η επέτειο από τη διακήρυξη του Χάρτη, οι προσπάθειες για την εφαρμογή της στρατηγικής του Χάρτη του 2020 σε εθνικό επίπεδο εξακολουθούσαν να στερούνται μιας δομημένης διαδικασίας και συγκεκριμένων στόχων, ορόσημων και χρονοδιαγραμμάτων.

Ο Χάρτης συνέχισε να ενισχύει την εργαλειοθήκη των θεμελιωδών δικαιωμάτων στις δικαστικές αίθουσες, όπως αποδεικνύεται από την εθνική και ευρωπαϊκή νομολογία. Ωστόσο, οι χρόνιες δυσκολίες που εντοπίζονται στην προσβασιμότητα του συστήματος δικαιούσης εμπόδιζαν την αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στον Χάρτη, ιδίως για τα άτομα που θεωρούνται ευάλωτα.

Η εφαρμογή του Χάρτη από τους εθνικούς νομοθέτες και τις εθνικές αρχές υπολείπεται της εφαρμογής του από τη δικαστική εξουσία. Ιδιαίτερα αξιοσημείωτη ήταν η μη χρήση του Χάρτη από τις περιφερειακές και τοπικές αρχές. Τα κράτη μέλη υιοθετούν με αργούς ρυθμούς πολιτικά και νομικά πλαίσια για την εφαρμογή των σχετικών με τον Χάρτη «οριζόντιων αναγκαίων πρόσφορων όρων» σχετικά με τη χρήση των κονδυλίων της ΕΕ. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν ζητήματα σχετικά με τους μηχανισμούς υποβολής καταγγελιών και τη συμμετοχή και τις ικανότητες που πρέπει να έχουν οι φορείς υπεράσπισης θεμελιωδών δικαιωμάτων. Δεδομένου ότι οι εθνικοί οργανισμοί για τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ορισμένοι από τους βασικούς συμβούλους των εθνικών κυβερνήσεων στα ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εξακολουθεί να είναι σημαντικό για αυτούς να αναπτύξουν εμπειρογνωμοσύνη σχετικά με τον Χάρτη.

Χάρη στην ειδική χρηματοδότηση της ΕΕ, ιδίως μέσω του προγράμματος «Πολίτες, ισότητα, δικαιώματα και αξίες» (CERV), έχουν αυξηθεί οι προσπάθειες για τη διέγερση των γνώσεων και της εμπειρογνωμοσύνης σχετικά με τον Χάρτη. Ωστόσο, υπάρχουν διαφορές μεταξύ των κρατών μελών, των εθνικών αρχών και των επαγγελματιών όσον αφορά τον βαθμό στον οποίο εφαρμόζεται ο Χάρτης.

Σύντομα συμπληρώνονται 25 χρόνια από τη διακήρυξη του Χάρτη. Ο Χάρτης εξακολουθεί να χρησιμοποιείται συχνά σε επίπεδο ΕΕ, ιδίως στη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και στη νομοθεσία και τη χάραξη πολιτικής της ΕΕ (π.χ. βλ. το εργαλείο αριθ. 29 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και τις κατευθυντήριες γραμμές του Συμβουλίου). Το 2025 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα υποβάλει έκθεση σχετικά με την ενδιάμεση εφαρμογή της στρατηγικής του 2020 για την επέκταση της ισχύος του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στην ΕΕ.

Σε εθνικό επίπεδο, οι προσπάθειες για την εφαρμογή της στρατηγικής του Χάρτη εξακολουθούν να στερούνται μιας δομημένης διαδικασίας και συγκεκριμένων στόχων, ορόσημων και χρονοδιαγραμμάτων. Επιπλέον, ο Χάρτης δεν είναι ακόμη ιδιαίτερα ορατός στην εθνική νομοθεσία ή στη χάραξη πολιτικής που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ. Οι εθνικοί κανόνες για τις εκτιμήσεις επιπτώσεων εξακολουθούν να μην αναφέρονται ρητά στον Χάρτη.

Παράλληλα, 25 κράτη μέλη όρισαν σημεία επαφής για τον Χάρτη, όπως προβλέπεται στη στρατηγική για τον Χάρτη και στα σχετικά συμπεράσματα του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο καθορισμός σημείων επαφής για τον Χάρτη αποτελεί ένα σημαντικό πρώτο βήμα, καθώς τα εν λόγω σημεία επαφής μπορούν να κατευθύνουν ή να υποστηρίξουν τη διαδικασία εφαρμογής της στρατηγικής σε εθνικό επίπεδο. Ωστόσο, τα περισσότερα από τα σημεία επαφής για τον Χάρτη δεν έχουν ακόμα βρει τον ρόλο τους στο εθνικό πλαίσιο για να συμβάλουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στην επέκταση της ισχύος του Χάρτη σε εθνικό και τοπικό επίπεδο.

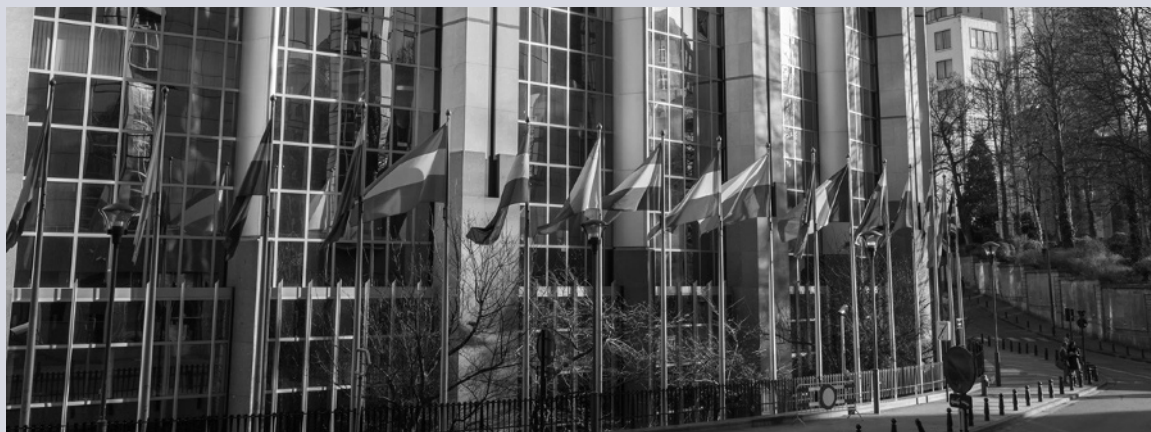
ΓΝΩΜΗ 4.1 ΤΟΥ FRA

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να αναπτύξουν και να επικαιροποιήσουν περαιτέρω εργαλεία που εγγυώνται ότι η νομοθεσία και η χάραξη πολιτικής της ΕΕ συμμορφώνονται πλήρως με τον Χάρτη. Θα πρέπει επίσης να εντείνουν τις προσπάθειές τους για την προώθηση του Χάρτη σε ολόκληρη την ΕΕ.

Τα κράτη μέλη της ΕΕ καλούνται να καθιερώσουν μια δομημένη διαδικασία με βάση συγκεκριμένους στόχους, ορόσημα και χρονοδιαγράμματα σύμφωνα με τα συμπεράσματα του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τα κράτη μέλη καλούνται να ενισχύσουν τις ικανότητες των σημείων επαφής του Χάρτη τους με επαρκείς ανθρωπίνους και οικονομικούς πόρους, ώστε να μπορέσουν να βελτιώσουν τον συντονισμό και τη συνεργασία με όλους τους σχετικούς φορείς.

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι ο αντίκτυπος κάθε νομοθετικής πρότασης που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ αξιολογείται πάντα με βάση τις αρχές και τα δικαιώματα του Χάρτη. Εκτός από τον έλεγχο σε σχέση με τα εθνικά πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την ΕΣΔΑ, οι κανόνες για τις εκτιμήσεις επιπτώσεων θα πρέπει να προβλέπουν ρητά την αποτελεσματική αξιολόγηση σε σχέση με τον Χάρτη, λαμβάνοντας υπόψη την ερμηνεία που έχει δοθεί στις διατάξεις του από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΓΝΩΜΗ 4.2 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι τα παιδιά, οι γυναίκες, οι ηλικιωμένοι, τα άτομα με αναπηρία και οι εθνοτικές μειονότητες που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση έχουν πρόσβαση σε ένδικα μέσα και ενημερώνονται για τα δικονομικά τους δικαιώματα με προσιτό τρόπο, όπως προβλέπεται στο δίκαιο της ΕΕ.

ΓΝΩΜΗ 4.3 ΤΟΥ FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ ενθαρρύνονται να χρησιμοποιούν ή να προωθούν όλη τη διαθέσιμη χρηματοδότηση της ΕΕ για την κατάρτιση που σχετίζεται με τον Χάρτη, ιδίως το πρόγραμμα CERV και το πρόγραμμα για τη δικαιοσύνη. Τα μέτρα αυτά έχουν σκοπό να ενισχύσουν την ενημέρωση των δημοσίων υπαλλήλων των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών σχετικά με τον Χάρτη.

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν την ουσιαστική συμμετοχή των σχετικών φορέων υπεράσπισης των θεμελιωδών δικαιωμάτων στη διαδικασία παρακολούθησης των σχετικών κονδυλίων της ΕΕ και να παρέχουν στοχευμένη χρηματοδότηση για τη βελτίωση της ικανότητας παρακολούθησης και της εμπειρογνώσιας τους.

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι οι μηχανισμοί υποβολής καταγγελιών τους σχετικά με τη χρήση των κονδυλίων της ΕΕ μπορούν να εντοπίζουν παραβιάσεις του Χάρτη και να παρέχουν την αναγκαία έννομη προστασία.

Οι νομικοί αναφέρονται συχνά στο άρθρο 47 του Χάρτη (δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου). Επιπλέον, σε πολιτικό επίπεδο, η πρόσβαση στη δικαιοσύνη παραμένει σημαντικό θέμα, όπως αποδεικνύεται από την έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2023 σχετικά με την εφαρμογή του Χάρτη. Το 2023 η έκθεση επικεντρώθηκε στην πραγματική δικαστική προστασία και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Σύμφωνα με προηγούμενες εκθέσεις του FRA, διαπιστώνεται ότι εξακολουθούν να υπάρχουν εμπόδια στην πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Τα εμπόδια αυτά αφορούν μεταξύ άλλων την ανεπαρκή παροχή πληροφοριών, ιδίως σχετικά με τα εξωδικαστικά μέσα έννομης προστασίας, τις πρακτικές δυσκολίες στη χρήση εργαλείων ηλεκτρονικής δικαιοσύνης, τις ανεπαρκείς ρυθμίσεις για την παρακολούθηση των δικαιωμάτων του παιδιού στις δικαστικές διαδικασίες και τους διαφορετικούς βαθμούς αδυναμίας πρόσβασης των ευάλωτων ομάδων στη δικαιοσύνη, μεταξύ άλλων και για οικονομικούς λόγους. Όλα αυτά μπορούν να εμποδίσουν τα ενδιαφερόμενα μέρη να κάνουν χρήση ένδικων μέσων.

Τα στοιχεία του FRA για το 2023 υποδεικνύουν τη θετική τάση όσον αφορά την κατάρτιση σχετικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα. Κατάρτιση σχετικά με τον Χάρτη παρέχεται ολοένα και περισσότερο όχι μόνο στα μέλη του δικαστικού σώματος, αλλά και στους δημόσιους υπαλλήλους, τις αρχές επιβολής του νόμου, την κοινωνία των πολιτών, το προσωπικό των εθνικών οργανισμών ανθρωπίνων δικαιωμάτων (ΕΟΑΔ) και τους φορείς ισότητας, τους δημοσιογράφους και τους σπουδαστές. Μέχρι στιγμής, αυτές οι δραστηριότητες κατάρτισης δεν φαίνεται να περιλαμβάνουν επαρκώς τις περιφερειακές και τοπικές αρχές. Ωστόσο, το πρόγραμμα CERV και το πρόγραμμα δικαιοσύνης παρέχουν ευκαιρίες για συγχρηματοδότηση σχετικών δραστηριοτήτων κατάρτισης.

Σημαντικό τομέα για την εμπειρογνώμοσύνη του Χάρτη αποτελεί η υλοποίηση των Ταμείων της ΕΕ που καλύπτονται από τον κανονισμό για τις κοινές διατάξεις [κανονισμός (ΕΕ) 2021/1060]. Ο κανονισμός υποχρεώνει τα κράτη μέλη να διασφαλίζουν ότι ο Χάρτης τηρείται κατά την υλοποίηση των Ταμείων της ΕΕ. Επιτρέπει επίσης στους ΕΟΑΔ και στους φορείς ισότητας, καθώς και στις ΟΚΠ, να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην παρακολούθηση του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων όταν χρησιμοποιούνται κονδύλια της ΕΕ. Στην έκθεση του FRA για το 2023 με τίτλο *EU Funds – Ensuring compliance with fundamental rights* (Ταμεία της ΕΕ – Διασφάλιση της συμμόρφωσης με τα θεμελιώδη δικαιώματα) εντοπίστηκαν ζητήματα που αφορούν τη συμμετοχή των φορέων υπεράσπισης των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της κοινωνίας των πολιτών στη διαδικασία παρακολούθησης, οι οποίοι φαίνεται ότι στερούνται ικανοτήτων, πόρων και εμπειρογνώσιας όσον αφορά τον Χάρτη.

Το 2023 σημειώθηκε πρόοδος αλλά και οπισθοδρόμηση στην προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Στην *Fundamental Rights Report 2024* (Έκθεση για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα 2024) του FRA εξετάζονται οι εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση από τον Ιανουάριο έως τον Δεκέμβριο του 2023 και περιγράφονται συνοπτικά οι γνώμες του FRA για τις εξελίξεις αυτές. Η έκθεση, στην οποία επισημαίνονται τόσο τα επιτεύγματα όσο και τα θέματα που ακόμη προκαλούν ανησυχία, παρέχει στοιχεία για τα κύρια θέματα που διαμορφώνουν τον διάλογο σχετικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα σε ολόκληρη την ΕΕ.

ΠΡΩΘΟΥΜΕ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΥΜΕ ΤΑ ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΑΣ ΣΕ ΟΛΟΚΛΗΡΗ ΤΗΝ ΕΕ —

Για την πλήρη *Fundamental Rights Report 2024* (Έκθεση για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα 2024) του FRA – βλ.

<https://fra.europa.eu/en/publication/2024/fundamental-rights-report-2024>

Βλ. επίσης τις συναφείς δημοσιεύσεις του FRA:

- FRA (2024), *Έκθεση για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα 2024 – Γνώμες του FRA*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, <https://fra.europa.eu/en/publication/2024/fundamental-rights-report-2024-fra-opinions> (διατίθεται και στις 24 επίσημες γλώσσες της ΕΕ και στα αλβανικά, μακεδονικά και σερβικά)
- Οι προηγούμενες ετήσιες εκθέσεις του FRA σχετικά με τις προκλήσεις και τα επιτεύγματα στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση παραμένουν διαθέσιμες στον [δικτυακό τόπο](#) του FRA (διατίθενται στα αγγλικά και εν μέρει στα γαλλικά).

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

FRA – ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Βιέννη – Αυστρία

T +43 158030-0 – F +43 158030-699

fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

twitter.com/EURightsAgency

Υπηρεσία Εκδόσεων
της Ευρωπαϊκής Ένωσης